

Sammendrag av doktorgradsavhandlinger

Mona-Iren Hauge

Doing, being and becoming: Young people's processes of subjectivation between categories of age

Avhandling for graden ph.d. ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo. Disputas i oktober 2009.

For å forstå hvordan barn blir ungdom er det nødvendig å se på hvilke meninger unge mennesker tilskriver kroppen, og hvordan de tar kroppen i bruk på sosiale arenaer som skolen, i lokalmiljøet og i familien. Utviklingen fra barn til ungdom kan betraktes som meningsskapende prosesser der unge mennesker aktivt forhandler frem mulige måter å fremstå. Hvem man *blir* som ungdom henger sammen med overhengende meningssystemer der kroppen har en sentral betydning. Ved å ta kroppen i bruk gjennom måter å kle seg på, fritidsinteresser og relasjoner til motsatt kjønn, er unge mennesker aktive i sine egne utviklingsprosesser. De konstituerer seg selv som unge i henhold til – eller som kontrast til – rådende forståelser av alder – som igjen er uløselig knyttet til rådende forståelser av kategorier som kjønn, etnisitet og seksualitet.

Avhandlingen bygger på en kvalitativ undersøkelse som fulgte en gruppe unge mennesker fra en norsk storby over et tidsrom på flere år. De ble først intervjuet flere ganger fra de var 12–14 år, en periode som i en norsk skolesammenheng omfatter det siste året på barneskolen og det første året på ungdomsskolen. Deretter ble de intervjuet ved seksten og atten års alder. Både i Norge og internasjonalt foreligger det få undersøkelser som følger barn og unge over en lengre tidsperiode, dette til tross for at slike langsgående undersøkelser gir en unik mulighet til å studere unges utviklingsbevegelser over tid.

Innenfor det utviklingspsykologiske fagfeltet blir kroppen ofte trukket frem i forbindelse med de biologiske endringene som finner sted i overgangen fra barn til ungdom. Ved å avgrense kroppen til biologi, tar slike forståelser i liten grad hensyn til kroppen som sosialt og kulturelt meningsbærende. Dermed overser de hvordan meninger som knyttes til kroppen får betydning for hvordan unge mennesker oppfatter seg selv, og hvordan de blir oppfattet av andre når de blir eldre. Ved å anvende post-strukturalistisk teori som analytiske redskaper, åpner avhandlingen for å se prosesser referert til som ”utvikling” som subjektiveringsprosesser. En slik tilnærming åpner for analyser av hvordan unges fremforhandlinger av ”seg selv” må sees i sammenheng med forståelser av hva som betraktes som ”alminnelig” og ”forventet” i sosiale kontekster den enkelte opplever som relevant. Hvem man *er* og hvem man *blir* blir et pågående forhandlingsarbeid der den unge skaper seg selv. De konstituerer seg selv som ”ungdom” – det vil si som meningsbærende subjekter i henhold til de forståelser som gir mening til denne alderskategorien. Artiklene som inngår i avhandlingen analyserer hvordan unges forståelser av seg selv er knyttet til kroppen, og at det å bli eldre innebærer ikke bare å bli ungdom, men vel så mye om å gjøre seg til en jente eller gutt som fremstår som annerledes

enn da de var barn. Det er gjennom kroppslige praksiser unge mennesker konstituerer seg selv meningsbærende som ”ungdommer” i de ulike sosiale sammenhenger de inngår i.

Kontakt: Mona-Iren Hauge, e-post: m.i.hauge@nkvts.unirand.no

Monica Seland

Det moderne barn og den fleksible barnehagen. En etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys av nyere diskurser og kommunal virkelighet

Avhandling for graden ph.d. ved Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU. Disputas i desember 2009.

Nyliberale diskurser om fleksibilitet, valgfrihet og livslang læring, og diskursen om barns medvirkning, har alle vært dominerende i barnehagepolitikken de siste årene. Disse diskursene produserer sannheter og nye forståelser om hva et barn er, og hva en barnehage skal være. Samtidig skal disse forståelsene utformes innenfor en lokal kontekst, bestående av både lokalpolitiske prioriteringer og kommunal organisering. Dette handler blant annet om konsernorganisering med stram økonomistyring, lederavtaler og målstyring (New Public Management). Mange steder i landet bygges i dag nye barnehager med nye, såkalt fleksible løsninger hva gjelder barnegruppens størrelse, rom og personal. Studien argumenterer for at denne type baseorganiserte/avdelingsløse barnehager kan sees som en materialisering av diskurser om fleksibilitet, valgfrihet og læring, og som en del av en økonomisk rasjonalitet.

Målet med studien er, gjennom et lengre etnografisk feltarbeid, å undersøke hvordan hverdagslivet for barn og ansatte i en kommunal, baseorganisert barnehage vil kunne utformes og oppleves. Og på hvilke måter de ansatte manøvrerer i dette komplekse landskapet, samtidig som de skal yte omsorg til det enkelte barn innenfor en institusjonell kontekst.

I korte trekk kan en si at studien viser hvordan kommunal organisering i to nivå og desentralisering av oppgaver inn i den enkelte barnehage kan føre til at pedagogene får mer ansvar for organisering og administrasjon, og dermed får mindre tid sammen med barna og assistentene. Dette innebærer at assistentene får mer ansvar for utformingen av det daglige arbeidet, og dermed i større grad blir ansvarlige for å sikre barnehagens relasjonelle og innholdsmessige kvalitet. Studien viser et bilde av en kommunal barnehage med generell lav bemanningstetthet, høyt sykefravær og begrensede muligheter til å sette inn vikar ved fravær, noe som er situasjonen for mange kommunale barnehager rundt om i landet. I en situasjon med lang åpningstid og mange barn som benytter seg av full plass, vil dette kunne føre til svært lav bemanningstetthet ved dagens begynnelse og slutt. Studien viser hvordan de ansatte da kan posisjoneres mer som ”overvåkere” av barnegruppen enn som pedagoger og samspillspartnere. Det er i den pedagogiske kjernetiden midt på dagen at barn og ansatte har mulighet til støttende og utforskende samspill i små grupper inne på barnehagens ulike spesialrom.

Studien belyser også hvordan en fleksibilisering av barnehagen vil føre til en økt romlig og relasjonell kompleksitet. De ansatte må innføre nye regler og strukturer for å skape og opprettholde institusjonell orden, og for å kunne ta godt vare på det enkelte barn. Slik vil fleksibiliseringen av barnehagen kunne føre til en økt rigidisering og dermed begrensede muligheter for å være fleksibel og spontan. Dette kan begrense barnas muligheter til å medvirke på utformingen av livet i institusjonen. Studien problematiserer en noe ensidig posisjonering av barn som kompetente brukere med lyst til å velge og viser hvordan også barn kan bli ”valgtrøtte” i møtet med kravet om å måtte velge i den fleksible barnehagens mange muligheter.

Ved å fokusere på sammenhenger mellom utdanningspolitiske ambisjoner på nasjonalt nivå, kommunal økonomi og organisering, og en institusjonslogikk, har studien vist hvordan gode mål og hensikter på overordnet nivå kan få andre og til dels motsatte konsekvenser når disse skal omformes og utformes i den enkelte barnehage. Det kan se ut som om en økt desentralisering av kommunale oppgaver inn i den enkelte barnehage kan føre til en økt byråkratisering og til en viss grad *avprofesjonalisering* av barnehagen som pedagogisk institusjon. Dette til tross for at barnehagene i dag posisjoneres som læringsarenaer og fundament for skolen.

Kontakt: Monica Seland, e-post: Monica.Seland@dmmh.no

Ellen Beate Hansen Sandseter

Scaryfunny. A qualitative study of risky play among preschool children

Avhandling for graden ph.d. ved Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU. Disputas i mai 2010.

Målet med denne undersøkelsen var å bidra til en bedre forståelse av fenomenet risikofylt lek blant barn – spesielt med fokus på å prøve å fange barns eget perspektiv.

Observasjoner og intervjuer med barn og ansatte i barnehager utgjorde grunnlaget for identifiseringen av seks kategorier av risikofylt lek: 1) lek i store høyder, 2) lek med høy fart, 3) lek med farlige redskaper, 4) lek nær farlige elementer, 5) kampekamp, og 6) lek hvor barna kan gå seg bort. Videre viste video observasjoner av barn som drev med risikofylt lek to kategorier av karakteristikk som gjør risikofylt lek risikofylt: a) Miljømessige karakteristikk (slik som høyden på klatrestrukturer, underlagets hardhet, bratthet i ake/skli steder, osv., og i tillegg tilsyn av voksne), og b) Individuelle karakteristikk (slik som høyde og fart etterstrebet av barnet selv, uvørenhet i bevegelser og handlinger, motorisk kontroll, fokus/konsentrasjon, osv.). Individuelle karakteristikk er antatt å være sterkt influert av barnets subjektive risikopersepsjon, mens både miljømessige og individuelle karakteristikk bidrar til den objektive risikoen i leksituasjoner.

En fenomenologisk analyse av video observasjoner av barns risikofylte lek viste at barns opplevelse av å drive med denne typen lek spenner fra ren ekstatiske glede, via ekstase og frykt samtidig, til ren frykt. Resultatene indikerte at det å oppleve både ekstatiske glede og frykt samtidig var barnas primære mål med å ta risikoer i lek. Intervjuer med barnehagebarn viste også at barnas motivasjon for og opplevelse av å drive med risikofylt lek formet en fenomenologisk struktur hvor kontrastene og ambiguiteten mellom opplevelsen av behagelige følelser versus ubehagelige følelser var nøkkelkonsepter. Barn opplever både frykt og positiv spenning i risikofylt lek, og denne tvetydige følelsen er den sentrale motivasjonen for å drive med denne typen lek.

Resultatene av undersøkelsen diskuteres i lys av en teoretisk modell om risikobeslutninger og deres påvirkende faktorer. I tillegg utgjør et evolusjonspsykologisk perspektiv på hvorfor barn søker risiko i lek det teoretiske grunnlaget for å forstå dette fenomenet. I et slikt evolusjonspsykologisk perspektiv belyses de utviklingsmessige funksjonene (fysisk-motorisk, psykologisk og sosialt) av barns risikofylte lek som viktige for å kunne mestre og håndtere risikosituasjoner både i barndommen og senere i livet. Undersøkelsen er i så måte et bidrag til en fremvoksende teoretisering omkring fenomenet barns risikofylte lek.

Kontakt: Ellen Beate Hansen Sandseter, e-post: Ellen.B.Sandseter@dmmh.no